

Сергій Міщук
Галина Міщук

ОСНОВНІ ПІДСУМКИ ТА УРОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

(Житомирський державний університет імені Івана Франка,
доктор історичних наук, доцент, кандидат історичних наук, доцент)

Головний підсумок Другої світової війни полягає у всесвітньо-історичній перемозі над фашизмом. Фашистські держави — Німеччина, Італія, Японія і їх союзники були розгромлені, їх збройні сили, економіка, політика, ідеологія зазнали повного краху. Фашистські режими було ліквідовано, партії заборонено, фашистські ватажки зазнали заслуженої кари. Перемога врятувала світову цивілізацію, країни і народи, яким загрожував фашизм, відстояли свою незалежність і демократичні свободи.

Друга світова війна була найжорстокішою і найкровопролитнішою в історії людства. Під час війни загинуло близько 60 млн. осіб, в тому числі більше 27 млн. громадян СРСР. Десятки мільйонів людей були поранені, стали інвалідами. Війна спустошила цілі країни, перетворила в руїни багато міст і сіл. Стосовно України, то остання дала в діючу армію 7 млн. осіб. Половина з них загинула. З тих, що залишились живими, половина — інваліди. Дорогою ціною дісталася Велика Перемога Житомирщині. Понад 70 тисяч воїнів полягли смертю героїв на поліській землі. За роки війни на Житомирщині загинуло 320 тисяч чоловік, 7147 наших земляків повернулися з війни інвалідами.

Війна показала здатність демократичних сил Землі згуртуватися перед загальною смертельною небезпекою. У ході війни було створено антигітлерівську коаліцію, до якої на початку 1942 р. входило 25 держав, а наприкінці війни — 56. Перемога у війні — це спільна заслуга і загальний капітал всіх держав і народів. Безперечно, Німеччина зазнала на Східному фронті найбільших втрат і в живій силі, і в техніці. Але це не дає підстав для применшення внеску союзників, країн великих і малих у досягнення

перемоги.

Друга світова війна стала одним із переломних етапів історії, сучасного світу. Змінилася політична карта світу, Велика Перемога намітила основні тенденції післявоєнного розвитку. І, нарешті, з'явилася нова міжнародна організація — ООН, яка проголосила, що її основна мета — підтримання міжнародного миру і безпеки. ООН було засновано на Установчій конференції, що відкрилась 25 квітня 1945 р. в Сан-Франциско, а 26 червня вже відбулась урочиста церемонія підписання Статуту ООН. Цей документ підписала і делегація Української РСР — як країни — засновниці нової організації.

Одним з головних підсумків Другої світової війни - початок розпаду колоніальної системи. Багато колоніальних країн — Сирія, Ліван, В'єтнам, Камбоджа, Індонезія, Бірма, Філіппіни, Корея — проголосили себе незалежними. Рішуче вимагали незалежності патріоти Індії і Малайзії. Цей процес продовжувався у повоєнному світі й закінчився повним крахом колоніальної системи.

Одним із найважливіших підсумків війни, що торкається України, стало завершення возз'єднання українських земель. У 1945 р. в основному завершився історичний процес возз'єднання українських земель у єдиній державі.

Певні підсумки можна зробити і щодо проблеми, яку раніше радянська історіографія старанно затушовувала. Мова йде про колабораціонізм як міжнародне явище, яке не обійшло і Радянський Союз, маючи тут ряд особливостей. Всього, за деякими підрахунками, в німецьких збройних силах служило до 1 млн. радянських громадян, в основному з військовополонених. Крім того, від 200 до 300 тис. служили в поліцейських формуваннях. До них слід віднести і тих, хто служив на окупованих територіях в органах місцевої адміністрації. Які ж причини такого явища? Крім загальних, характерних для всього світу, в СРСР були свої причини: наявність у країні великої кількості людей, незадоволених червоним терором у роки громадянської війни,

сталінськими репресіями в 30-ті роки, примусовою колективізацією й засланнями і т. д. І чимало цих людей, опинившись у полоні або на окупованій території, примкнули до ворога. Очевидно, чимало військовополонених перейшли на службу до німців через загрозу фізичної смерті в концтаборах, бажання просто вижити і повернутися на Батьківщину. Але якщо взяти за основу буквальне значення поняття "колабораціонізм", то воно, безумовно, характеризує всіх, хто так чи інакше сприяв "третьому рейху" і, відображаючи не однозначне і багатогранне явище, ще потребує уточнення як з етнічного, політичного, так і з суто юридичного боку.

З війни, її підсумків і наслідків випливають уроки, якими необхідно керуватися, щоб трагедія не повторилася в майбутньому.

Перший і головний урок Другої світової війни полягає в тому, що третьої світової війни не повинно статися, тому що в ній не буде переможців, залишаться лише руїни людської цивілізації.

Другий урок - за іншої передвоєнної політики війни можна було б уникнути. І якщо цього не сталося, то перш за все внаслідок кризи довіри між державами.

Третій урок - досвід війни показує, що політика Мюнхена, тобто "умиротворення" агресора, безпринципових угод і секретних протоколів, нерозуміння різниці між демократією і фашизмом ні до чого доброго не приводить. Навпаки — створює умови для виникнення війни.

Четвертий урок - це урок політики сталінського керівництва і політики західних країн стосовно сусідніх держав. Він вчить: не можна гарантувати свою безпеку за рахунок інших країн.

П'ятий урок - наявність тоталітарних режимів з їх ідеологією і практикою можуть призвести до великої світової війни, як це сталося в 1939—1945 рр. Війна є продовженням лише тієї політики, яка спрямована на її підготовку.

Можна було б назвати й інші уроки, але і цього досить, щоб зробити загальний висновок: людство не може більше допустити такого колективного самогубства, як світова війна.

Поклав початок новим процесам суспільного розвитку і заклав основи післявоєнного устрою, Друга світова війна стала одним з переломних етапів історії ХХ століття.